

ea die celebravit Sixtus tamen papa. statuit mis-
 sam non nisi super altare celebrari. Felix tamen pa-
 pa primus statuit super memorias martirum mis-
 sas celebrari. Bonifacius papa secundus statuit
 ut in misse celebratione clerici a laicis sine diuisi-
 onibus. Marcius papa statuit missam alta voce cantari.
 Virgilius papa statuit eam in ecclesia orietali par-
 te dici. Illud quoque notandum est quod in misse re-
 presentatur pugna et victoria sacerdotis contra ho-
 stem antiquum. processus ad hanc pugnam pone-
 tur sub titulo. de accessu ponti. ad alta. in fine. Ar-
 ma vero et pugna sacerdotis posita sunt in prole-
 mio tercię partis. Rursus missam quasi quoddam
 iudicium imitatur. Unde et canon actio vocatur.
 Est enim actio causa in iudicium deducta. In misse
 quidem causa nostra agitur. oratorium est preto-
 rium. deus iudex. dyabolus accusator. ministri te-
 stes. Sacerdos abuocatus et defensor. hic est moy-
 ses. qui causam populi ad dominum allegabat. cu-
 ius patrocinio de latrois fallacia confutatur. et no-
 stra innocencia comprobatur et absoluitur. et iudi-
 cis ira placatur. et per misericordiam culpa remitti-
 tur. Ceterum missa dicitur misterium quod profer-
 tur et sacrificium quod offertur. Misse autem officium
 in duas principaliter diuiditur partes. vicia in mis-
 sam catholicorum. et missam fidelium. Missa ca-
 tholicorum est ab introitu usque post offertorium
 que missa ab emittendo dicitur. quoniam quando sa-
 cerdos incipit consecrare eucharistiam. catholicum
 foris de ecclesia mittuntur. Unde antiqui tunc per-
 lecto euangelio diaconus super pulpitem acclama-
 re solebat. Si quis catholicus adest exeat for-
 ris prout dicitur in .viij. parte sub quarta feria quar-
 te dominice quadagesime. quod iudeo fiebat quoni-
 am catholicum licet sint in fide instructi nondum
 tamen sunt renati siue baptisati. et iudeo nondum sunt
 de corpore ecclesie sicut nec iudei. nec gentiles. qua-
 re sacris altaris misteriis interesse non debent.
 que non nisi baptisatis fidelibus committuntur nec the-
 sauri ecclesie sunt inimicis ostendendi. Unde de qui-
 busdam qui catholicorum et nondum renatorum
 tipum seu figuram gerebant scriptum est. Iesus
 autem non credebat se illis sciens quid in homine es-
 set. In fine etiam in canone carthaginensis concilij
 dicitur quod nec gentilis nec hereticus nec iudeus pro-
 hibetur ecclesiam ingredi et audire verbum dei usque
 ad finem misse catholicorum nec etiam incestus-
 osi. Missa vero fidelium est ab offertorio usque ad
 postcommunionem. Et dicitur missa illa a di-
 mittendo. quia ea expleta ad propria quisque fidelis
 dimittitur. Missa ergo aliquando est nomen colle-
 ctionum quia quandoque missa vocatur quod est ab
 introitu usque ad offertorium. Quandoque quod est ab
 introitu usque ad ite missa est et hoc verum quia tunc
 hostia mittitur. Quandoque quod vltimius est dicitur
 missa totum officium ab introitu usque ad ite mis-
 sa est siue inuocatio nominis dei que fit a sacerdote
 super altare quasi transmissa eo quod populus fidelis
 per ministerium sacerdotis qui vice mediatoris in-
 ter deum et homines idest christi fungitur preces

supplicationes. ac vota altissimo transmittit. Quan-
 doque tantum officium quod sub silencio dicitur. Quan-
 doque solum verba illa quibus dominicum conficitur
 corpus. Aliquando missa est nomen proprium. quia
 significat christum qui missus est a patre in hunc
 mundum. Significat etiam angelum qui mittitur
 ut per eius manus hostia offeratur in sublime alta-
 re domini. Ipsum ergo sacrificium idest hostia voca-
 tur missa quasi transmissa. prius siquidem a patre
 nobis ut scilicet esset nobiscum. postea a nobis pa-
 tri ut intercedat et sit pro nobis apud deum. Item
 transmissa. primo nobis a patre per incarnationem
 christi filij sui qui fuit missus celestis et postea pa-
 tri a nobis per passionem eius. Similiter in sacrame-
 to transmissa primo nobis a patre per sanctificatio-
 nem. qua nobiscum esse incipit. postea patri a no-
 bis per oblationem qua pro nobis apud patrem in-
 tercedit. hec enim missio seu legatio. sola suffi-
 ciens et idonea est ad soluendas inter deum et homi-
 nes inimicicias et offensas. Cum ergo diaconus
 in fine misse dicit. ite missa est idem est si dicat. redi-
 te ad propria vel sequimini christum. quia missa si-
 ue oblata est hostia saluatoris pro nobis ad deum
 patrem placandum. Potest etiam et aliter missa di-
 uidi in quatuor partes secundum apostolum prima ad
 titum secundo et habetur etiam in canone concilij.
 toleran. scilicet in obsecrationes. orationes. postu-
 lationes. et laudes. siue gratiarum actiones. quo-
 rum verborum expositio. in quinta parte sub tercia
 ponetur. Pars prima protenditur ab introitu usque
 ad offertorium. et dicitur obsecrationes. idest p-
 cationes. que scilicet fiunt priusquam species inci-
 piant benedici. Secunda usque ad finem dominice or-
 nis ibi videlicet libera nos quesumus domine etc.
 Tercia usque ad communionem videlicet secundum au-
 gustinum. orationes quas episcopus dicit post commu-
 nionem. Quarta usque in finem secundum augustinum
 quando post ite missa est. vel benedicamus domino.
 populus respondet deo gratias. Secundum alios
 vero prima pars protenditur ab introitu usque ad
 Te igitur. Secunda usque ad Oremus preceptis sa-
 luta. etc. Tercia usque ad collectas. Quarta usque
 ab ite missa est. Rursus quia quinq; fuerunt sangui-
 nis christi effusiones. ideo misse officium ab offer-
 torio in antea in quinq; subdiuiditur partes ut ibi di-
 cetur. Sed et quia in sola cruce eadem quinq; fuit
 sanguinis effusio. ideo et solus canon subdiuidit
 in quinq; partes. Prima usque qui pridie. Secunda
 usque ad memento. Tercia usque ad preceptis. Quar-
 ta usque ad embolismum. Quinta usque ad collectas.

De quinq; partibus quos pontifex celebratur dicit.
Quebratur pontifex missarum solen-
 nia quosdam psalmos et orationes ex
 institutione celestium patrum. premitte
 quos interim dum caligis et sandalijs
 ornatur dicit secundum exhortationem psal-
 miste dicentis. Preoccupemur faciem eius in confessione
 et in psalmis iubilare ei. **De** psalmi sunt quinq; vicia
 Quam dilecta tabernacula. Benedixisti. Inclina

Credidi et de profundis. ut quicquid immundum
 quinque sensuum transgressione commisit. v. psal-
 morum oratione detergat. Quaedam enim conti-
 nentur in quolibet ipsorum que recte conveniunt
 celebraturis altaris mysteriis et eucharistie sacra-
 mentum. Gratones vero quas adicit manifeste
 pertinent ad impetrandum cordis et corporis mu-
 dicitiam et munimen. Rursus iteo dicit. Quam dile-
 lecta et alios psalmos ut in christo cuius typum
 gerit virtutum plenitudo notetur. Et nota quod res-
 ligiosus secundum ordinis sui professionem discal-
 ceatus incedens missam celebraturus se calceat.
 ex precepto apostoli dicentis ad eptm. State cal-
 ceati pedes in preparatione euangelij pacis. Nempe
 per calciamenta que fiunt de pellibus animalium mor-
 tuorum et calcant terram et sunt clausa desubter
 et aperta desuper significatur quod sacerdos debet ef-
 se mortuus mundo. et debet habere eorum clausuram ad
 terrena. et ipsa tanquam lubrica calcare et vilipen-
 dere. et aperta ad respiciendum et considerandum
 celestia.

De capitis compositione et manuum locutione.
Aligis et sandalijs impositis ponit
 fex et sacerdos caput pectinat manibus
 et faciem lauat. Nam et legalis sacer-
 dos sacrificaturus lotis prius mani-
 bus ac pedibus induebat manastasin
 cuius loco hodie sandalia habent. put dictum est
 sub tertia parte sub ti. de legalibus indumentis.
 Pectinat igitur caput et faciem lauat. Primo ex
 emplo marie que futuram christi passionem figu-
 rans unxit oleo caput eius. etenim in missa offi-
 cio christi passio representatur. Secundo ex manda-
 to domini dicentis in matheo. Tu autem cum ieiunas
 unget caput tuum et faciem tuam lava. per hoc si-
 gnificans quod in factis operibus nostris omnem ficti-
 onem et simulatorem a nobis amovere debemus. Ter-
 cio pectinat caput. Nam per capillos superflue co-
 gitaciones et cura terrene sollicitudinis. per caput
 mens et intentio que cunctis anime actibus sicut
 caput ceteris membris supereminet significantur.
 Congruue igitur pectine capilli complanantur et
 ordinantur et euulsi sepantur ad notandum quod tunc
 specialiter mores componere et superfluas cogi-
 taciones a se repellere debet iuxta illud prophetice
 Sufferte malum cogitationum vestras. atque mes-
 ipius prima discretio separari. quietari et purga-
 ri a terrenis sollicitudinibus et virtutibus ornari
 debet. Pecten enim propter ordinatam in scissioni-
 bus diuisionem. discretionem significat qua inte-
 cio anime ad ornatum sicut capilli capitis pectine ad-
 ornantur. Manus quoque lauat propter reuerentiam
 tanti sacramenti quatenus ad illud tractandum
 mundissimus accedat. Unde gregorius in pasto-
 rali. li. i. c. xij. Neceste est ut munda studeat esse ma-
 nus que diluere sortes curat. Corporaliter igitur
 lauat manus ut spiritualiter mundet actus iuxta
 illud ps. Lauabo inter innocentes manus meas.
 et ne quasi illorum manibus ad mensam peruenire vide-
 ar non quod lutum manuum diuina sacramenta contaminet

Sed si quis indigne manducat et bibit. iudicium
 sibi manducat et bibit. Unde et in euangelio ma-
 thei. Non lotis manibus manducare non conqui-
 nat hominem que vero de ore procedunt et de ore
 exeunt. videlicet cogitationes male. homicida et adul-
 teria et huiusmodi et hec sunt que inquinant ho-
 minem. Sollicite ergo satagendum est ut non eas
 exteriora manuum quam interiora mentium in-
 quinamenta purgentur. Manuum autem locio a
 lege sumptis exordium ut premissum est. Legitur
 etiam exo. xxx. xxx. iij. et xl. c. quod moyses fecit la-
 teum encum de speculis mulierum in quo lauabant
 se sacerdotes in ingressu tabernaculi testimonij et
 quando accessuri erant ad altare. Siquidem in la-
 teo eneo sonoro significatur confessio. In altari
 aureo mentis amaritudo. In speculis mulierum
 vite sanctorum consideratio. Sacerdos ergo prius
 quam ad altare veniat per confessionem siue lacri-
 mis penitentie se abluat per mentis amaritudinem
 se purget. per considerationem vite sanctorum se
 informet. De primo ps. iij. Mundamini qui fer-
 tis vasa domini. De secundo prima corinthios. vj.
 Expurgate vetus fermentum. et. De tercio hebre-
 ij. habentes impositam nubem deponamus omne
 pondus et circumstantes nos peccatum ut sit in nu-
 mero innocenti audacter dicentium. Iudica me
 domine quoniam e. in imo. et. Et ita. Lauabo inter
 innocentes manus meas et cir. a. t. Deinde ma-
 nus lotas manutergio tergit. quia post lacrimas
 contritionis peccata abhorere et abolere per opera satisfac-
 tionum debet lumina quidam per laborem ad cano-
 rem perducitur et penitentes per satisfactionem
 ad perpetuam glorificationem. Crinium igitur
 manuum et faciei ornamenta non sunt voluptatis
 oblectamenta. sed in figuram a domino sacerdo-
 tibus legis iniuncta.

De aque benedictae asperione.
Sacerdos in dominicis diebus celebra-
 turus alba et stola parata priusquam pla-
 neam induat. ut literius vacare pos-
 sit aquam ex institutione alexandri pa-
 pe primi benedixit altare ecclesiam et
 populum aqua benedicta conspergit ut omnis spi-
 rituum immundorum spurcia tam de habitacu-
 lo quam de cordibus fidelium appellatur. hec enim
 virtus aque exorcizate inest. Et etiam quia no-
 uis christianorum populus baptismatis sacramen-
 to renatus ita ministerio aque. lota renatorum cor-
 pora inuit sicut sanguis agni a pristino populo ad
 repellendum percussorem in postibus ponebat. Unde
 in canone alexandri ita legitur aquam sale asper-
 sam populis benedicimus ut ea cuncti aspersi san-
 ctificentur et purificentur. quod et omnibus sacer-
 dotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vi-
 tute asperfus populum sanctificabat atque munda-
 bat a venialibus multo magis aqua sale asperfa di-
 uinisque precibus sacra a populum sanctificat atque mu-
 dat a venialibus et si sale asperfa per heliseum steri-
 litas aque sanata est. quanto magis diuinis precibus
 sacra sal sterilitatem rerum auferat humanaque